11. Червинская О. В. Функционирование в литературе традиционного образа исторического происхождения : дис. … к. филол. н. : 10.01.08 "Теория литературы" / О. В. Червинская. – К., 1986. – 212 с.
12. Энциклопедический словарь символов / [авт.-сост. Н. А. Истомина]. – М. : ООО "Изд-во АСТ" ; ООО "Издательство Астрель", 2003. – 1056 с.
13. Эйзенштейн С. М. Монтаж 1938 / С. М. Эйзенштейн // Избранные статьи. – М. : Искусство, 1956. – С. 252–285.
14. Явчуновский Я. И. Документальные жанры : образ, жанр, структура произведения / Я. И. Явчуновский. – Саратов : Изд. Саратовского университета, 1974. – 232 с.

Анотація

У статті на прикладі п'єси І. Драча розглянуто нетрадиційну для української літератури жанрову форму белетризованої драми, яка враховує структурні особливості всіх трьох родів літератури. У подібній художній цілісності нового ґатунку на досить специфічному рівні відбувається розмивання жанрових та родо-видових кордонів. Подібні факти жанрового критицизму властиві й іншим європейським літературам.

Ключові слова: драма, постмодернізм, Тарас Шевченко.

Аннотация

В статье на примере пьесы И. Драча рассмотрено нетрадиционную для украинской литературы жанровую форму беллетризованной драмы, которая учитывает структурные особенности всех трех родов литературы. В подобной художественной целостности нового сорта на достаточно специфическом уровне происходит размывание жанровых и родо-видовых границ. Подобные факты жанрового критицизма присущи и другим европейским литературам.

Ключевые слова: драма, постмодернизм, Тарас Шевченко.

Summary

Article describes original for Ukrainian literature genre form of fictionalized drama, which takes into consideration structure features of all three species of literature. I. Drach's play is taken as an example. In such an artistic integrity of new sort on the quite specific level occurs the dithering of genre and sort-species borders. Such facts of genre criticism are characteristic and for other European literatures.

Keywords: drama, postmodernism, Taras Shevchenko.

УДК 821.161.2–311.2

Новик О. П.,
доктор філологічних наук,
Бердянський державний
педагогічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОТИВУ MEMENTO MORI У ТВОРАХ РОМАНТИКІВ

Мотив швидкоплинності людського життя у творах українських романтиків, як і в текстах барокового письменства, переплітається з мотивом смерті. Смерть у християнському світосприйнятті письменників першої половини XIX ст. постає явищем невідворотним, таким, що людина мусить смиренно прийняти. Танатологічні мотиви в художній літературі досить детально розглянув Р. Красильников [9]. З танатологічної точки зору вчений диференціює мотиви залежно від природи смерті, її добровільності або примусовості ("природня",

випадкова смерть, самогубство, вбивство), відносно моменту смерті (до, під час, після смерті). Також можна класифікувати танатологічні елементи на основі їхньої семантики (“смерть як сон”, “смерть як стіна”), модальності (смерть, що відбулася, смерть, що не відбулася), естетичних особливостей репрезентації (героїчна, трагічна, комічна) і т.д. Танаталогічні мотиви в бароковій та романтичній літературі часто пов’язані з есхатологічними впливами [21].

Зацікавленість мотивом гріха та покари, темою смерті в літературі та мистецтві наростає хвилеподібно, обумовлюючись історичними подіями, що відбуваються в ту чи іншу епоху. Так, Середньовіччя спричинило появу багатьох творів, у яких лунають есхатологічні мотиви. Епоха Бароко багато в чому була спадкоємицею попередньої доби, виростала з неї, вбираючи й органічно вплітаючи в канву своїх творів різні елементи Середньовіччя, серед яких, зокрема, захоплення зображенням картин кари Божої, мук грішників та іншого.

Серед елементів барокової поетики, які цілком виходять “поза межі краси”, а іноді не можуть бути поєднані з нею за своєю суттю, Дмитро Чижевський називав “закохання бароко в зображенні страхіть, жорстокості, трупів, смерті тощо” [22, 9]. Поява таких мотивів була зумовлена історичними подіями: “Сам час підготував наочний матеріал для таких зображень, бо саме сімнадцятий вік належав до епох, що вкрили Європу руїнами та трупом. І Україна належала до тих країн, що в них спустошення були найбільші…” [22, 9].

Змалювання жахливих картин епідемій, катаклізмів і, зрештою, пекла та кінця світу використовуються письменниками, як правило, в традиційному ключі й мають морально-повчальну мету. Відповідно темами художніх текстів часто виступали чотири останні для людини речі: зображення смерті, Страшного Суду, пекла та раю [див.: 22, 9]. Страх смерті, яка змальовувалася з жахливими подробицями, повинен був переслідувати грішників і навертати їх на праведне життя.

Богдана Криса, визначаючи як одну з основних рис барокового тексту його прив’язаність до певних мотивів і сюжетів, говорить, що бароко зробило проблемою поетики екзистенційну проблему життя і смерті [10, 79]. Із цієї проблеми випливає ціла низка тем, спільних для різних видів мистецтва бароко – малярства, театру, музики, літератури, – зокрема, теми Vanitas і Memento mori [13, 8].

Такі картини були прикметними для української барокової проповіді. Марність світу земного ставить людину перед проблемою вибору і постійно підштовхує до пошуків сенсу власного існування. Подібні мотиви звучать і в тексті “Ліки розкішникам цього світу” Кирила Транквіліона-Ставровецького. У творі подано діалог заможного зі смертю, в якому автор розкриває минущість багатства, знатності, невідворотність смерті, рівність усіх перед нею. Перегукується мотив марнотиз “Минутами” Івана Величковського (“Зегарцѣлый и полузегарик”): “Двѣстрашныє минуты. Мовит бо вѣм господь: "Небо и земля / Мимо идут"” [4, 66]. Звучить і думка про чотири найважливіші речі: “Смерть, [страшный] суд,

ад, небо, нѣбы чтыры квадры, / Завше их мѣй при сердцу, як компас в занадри" [4, 66].

Антоній Радивиловський, стверджуючи думку про нікчемність земного життя, яке не може дати належного прихистку для праведної душі, казав таке: "Слухачу Православный, єсли для души своєй хочетє набыти вспанялого й пространнаго мешканя, нє шукайте єго на сім світі, бо то барзо малая клітка для Великого пташка: для того мовлю шляхетного створеня души нашой, кровію Христовою откупленой подлый и нікчемный сут мєшканя на земли …" [12, 106]. Про поширеність у бароковій літературі мотиву плинності людського життя можемо судити і з англійської поезії Едварда Герберта. У вірші "Часам – во время бессонницы" поет звертається до часу, який минущий, як і все в цьому світі, до хвилин: "И зло, и благо – старит ваша власть. / Мы – в вас умрем, вам – предстоит пропасть / Во времени, что в вечности умрет" [1, 152]. Інший англійський бароковий поет Генрі Кінг у вірші "Мої роздуми опівночі" пише про безглуздість людських спроб подовжити свій земний вік, оскільки все навколо твердить про смерть: "Стук сердца твоего, его биенье – / Зов погребальный, медленное тленье. / Ночь – это склеп, чьи своды чернотой / Нависли над землей и над тобой. / А слезы неба в полуночный час / Всего лишь плач, рыдание о нас" [1, 163]. Метафізичні вірші середини сімнадцятого століття містили низку текстів, де зіставлення людини й природи унаочнює швидкоплинність і марність людського життя, наприклад, анонімні вірші про смерть: "…Человѣк во юности подобен єст крину, / єго же увядаєт злачный образ выну. / Коса смертна, аки цвѣты, посѣкаєт / всякаго человѣка и в гроб вомѣтаєт. / Смерть, як уж, в том ся младом крыет вертоградѣ – / жій опасно, се ти гроб в сем предлежит садѣ"; "Человѣк яко трава; днієго, яко цвѣты – / днесь цвѣтет, утро маєт посѣченный быти. / Коль кратко днієнаши нам возсиявают, / понеже з цвѣтом полным нагле увядают" [17, 37].

Мотиви швидкоплинності і марності людського життя, невідворотності смерті постають у творах Якова Щоголева. М. Сумцов дорікає письменнику за надмірне моралізаторство у віршах про природу, проте в контексті християнської доктрини письменника бачаться природними подібні міркування-повчання: "Прийде щастя вам, так знайте, / Що за ним сховалось горе; / Прийде горе – не жахайтесь / Хай кипить воно як море, – / Ви ж ідіть все далі, далі, / Та глядіть пряму дорогу: / Сміло хрест беріть на плечі, / Душу й серце дайте Богу" [23, 90]. У творі Семена Климовського "О правосудію началствующих, правдѣ и бодрости их" читаємо: "всяк сим страстотерпием подобний Христови, / яже сердцем токмо всяк вся понести готовий…" [7, 125]. Леонід Ушкалов слушно завважує, що мотив наслідування Христа (imitatio Christi) є одним із провідних у літературі українського бароко [2, 474]. На підтвердження цього наводить цитату іще одного українського барокового письменника: "Щасливый а праве благословенный єст такій человѣк, – писав, зокрема, Антоній Радивиловський, – который в житіи своєм на сем свѣтѣ

всякого стараня прикладает, якобы ведлуг силы своєи могл Христа Спасителя живота наслѣдовать" [12, 84]. Очевидною є подібність трактування щастя й відповідальності в текстах пізнього романтика Якова Щоголева і в творах барокових письменників.

Л. О. Софронова у своїй книзі "Культура крізь призму поетики" наголошує, що романтики були впевнені в тому, що не Бог і не природа, а лише людина, "що творить завдяки своїй безсмертній індивідуальності, наперекір природі, в ім'я Бога та проти нього" [15, 471], визначає картину світобудови. Опозиції "Бог / людина", "людина / природа" обов'язково брали участь в створенні образу людини, її безсмертної індивідуальності, яку шукали у всьому. Романтизм відкрив для читача внутрішній світ людини. Сконцентрувавшись на людині, романтики зовсім не прагнули до її цілісності. Зробивши людину центром Всесвіту, вони зберегли її роздвоєність, бо не лише дух був протиставлений плоті. Дух сам стає роздвоєним, веде вічну боротьбу з самим собою. Одна його частина знищує себе отрутою смертельного кохання, інша – прагненням до небесної благодаті. Людина не може зробити остаточного вибору, тим паче, що романтичний герой постійно робить не один вибір, а безліч, тому його образ незавершений і тяжіє до безкінечності. Герой стоїть перед лицем Всесвіту, залучений до життя всього існуючого і сам "починає ціннісно-смисловий ряд свого життя" [15, 472].

Така роздвоєність романтичного героя постає у творах багатьох українських письменників, зокрема у прозі Юрія Федьковича тема кохання майже завжди пов'язана з темою смерті. У багатьох оповіданнях письменник змальовує кохання-пристрасть, яке призводить до того, що герої здійснюють незвичайні вчинки – вбивство й самогубство, оскільки закохані шукають не взаємності почуття чи тихого щасливого шлюбу, а загибелі заради кохання. В оповіданні "Серце не навчити" друзі вирішили на пістолях з'ясувати, кому дістанеться Олена. Іван переміг: "...з Василевого плеча почуріла кров по тоненькій сорочці, що сестричка усіма шовками та загірськими лілiточками повишивала" [18, 33], і одружився з дівчиною, але не було щастя, бо вона не його кохала, а Василя. Друга зустріч друзів призвела до трагедії вбивства та самогубства: схопилися за ножі, Олена хотіла допомогти Василеві, але поцілила Василя. Легінь, сумуючи за своїм товаришем, розказує казку про двох парубків-товаришів (вставний елемент) на храмовому святі, питається у тещі, як потрібно було би покарати жінку за гріх, що зображено в казці. Мати, сама того не розуміючи, висловлює смертний вирок доньці [18, 39]. Смерть у повісточці не приходить здалека, вона є чимось буденним і закономірним, що весь час знаходиться тут і тепер, а християнське смирення, дружба й пошана співіснують із неминучими й вмотивованими кривавими розв'язками конфліктів.

До трагічної загибелі героя призводить зрада дівчини, її одруження з іншим (оповідання Юрія Федьковича "Безталанне закохання"). Автор наприкінці твору подає філософське сприйняття людського життя: "Що сей світ, що його віра, що його любов, що його доля? Світ – Дністрова хвиля, віра – отой шум, що на камені сперся, любов..." [18, 110].

Стильовий синкретизм, характерний для літератури початку XIX століття, притаманний і творам Юрія Федьковича. Важко розмежувати сентименталізм і романтизм у прозі письменника, настільки тісно в текстах переплітаються різні стильові домінанти, як і риси різних літературних та фольклорної традицій. Важливим для розуміння творів письменника, видається зауваження Івана Франка у роботі "Карпаторуська література XVII–XVIII віків", де, пишучи про дослідження старої літератури і наслідування її традицій, вчений говорить: "Обхідною дорогою, через польський романтизм і чеський панславізм, дійшли деякі талановиті русини до нового зближення з рідним народом, поклали в 30-х роках основи народної літератури. Карпатська територія дала тому новому рухові талановитого співробітника в особі Вагилевича, потім інших у Миколі Устияновичу, Антоні Могильницькім, Йосафаті Кобринським, а в другій половині XIX в. видала Юрія Федьковича, поета і новеліста, першого з карпаторусів, у котрого писаннях такий європеєць, як Тургенєв, міг добачити справжнє "джерело живої води" [20, 330].

Описуючи смерть героя в оповіданні "Безталанне кохання", автор показує розгортання подій на фоні романтичного пейзажу: "Пливе Дністер тихий, як той руський народ, широкий, як його думка, глибокий, як його рани. По тім боці Галичина, по сім – Буковина. Вечір був тихий. В Хрещатицькім монастирі дзвонили на вечерню, місяць сходив поволі. Зійшов, засвітив, засіяв, цілу Буковину золотом поволі. Соловейко співав у лузі" [18, 109]. Подібний колорит і в оповіданні "Серце не навчити", де зображено романтичну загибель друзів: "Ніч ясна була та тиха, місяць сіяв серед неба, зорі плакали, а Йван копав у чагорі гріб, стояв над ним та й думав. Далі нарубав самим тим топірцем, що своїй жінці голову стяв, зеленого віття смерекового, вистелив яму, розкрив Василя, зложив легесенько до гробу, поплакав над ним, а відтак поклав те пістоля, що його застрілило, а друге, що з його раз в лісі на міру стріляв, товаришеві на груди та й промовив: "Маєш, – каже, – братчику, пам'ятку навіки! Я не забарюся!" Накрив його знов зеленим віттям, засипав яму та й пішов. Третьої днини витягли його рибарі аж коло Тюдева з Черемшу…" [18, 40]. Персоніфіковані образи ночі, місяця, зірок, які оплакують загибель персонажів, в оповіданнях Юрія Федьковича постають не просто природними явищами, але свого роду німими свідками, що можуть співпереживати, засуджувати героїв.

Смерть, що настигає героїв творів Юрія Федьковича, все ж постає не фатумом, а тим, що є Божою волею і власним вибором людини водночас. У творі "Люба-згуба" подаються такі міркування: "Господь наш Ісус Христос сам так робив, так і ви, діточки: веселіться, доки ще весело! Господь Бог недурно дав і весну, і молодість, і утіху, і скрипки, і пістолета нарешті: все то Бог дав людям, не хто. – Правда, панотче, що Бог, – утяв Василь, а сам так і повеселів. – Він дав чоловікові для його заходу і веселість, і скрипку, і пістоля, лиш аби знав він, коли чим орудувати" [18, 27].

Таке християнське смирення лунає і у творах романтиків початку XIX ст., і у текстах пізніх романтиків. Слушною є думка О. Лапко, що поезії Якова

Щоголева “Суботи св. Дмитра”, “Вродниця”, “Ангел смерті”, “Попіл”, “Покій”, “Три дороги” звучать своєрідним “memento mori”, оскільки в них розкривається уявлення про смерть як неминучий підсумок буття людини, і відлунює Екклезіастове: “Все постане з пороху, і вернеться все знов до пороху…” [Еккл. 3; 20], [11, 101]. Образ ченця-аскета з твору “Чернець” Якова Щоголева сприймається як данина традиції старожитнього письменства, оскільки текст наповнений мотивами, близькими до барокового світобачення. Земне життя, що часто постає в текстах барокових письменників як “юдоль плачу”, у тексті твору подається як “долина смерті”, яка протиставляється небесному царству, що очікує на душі праведників.

Часто використовується мотив “смерть є сон” у Юрія Федьковича, наприклад: “Лиш братік мій Онуфрашко, сизий мій, не обізветься між нами, не подивиться очима тими тихими та любими, не промовить речами своїми добірними: як спить, так спить собі на цвинтарі поуз батечка свого та неньки” [18, 99], причому така трансформація мотиву смерті використана автором при змалюванні могили праведника.

Мотив смерті в текстах Юрія Федьковича (у віршах “Поклін (Співанка)”, “Україна”, “Сонні мари”, “Сему-тому, хто цураєсь свого дому” та інших) поєднується і з образом могили, поширеним у поетиці українського романтизму. О. Камінчук слушно завважила, що активізацію цього образу в ліриці Юрія Федьковича та Пантелеймона Куліша зумовили увага до історичної проблематики і вплив поезії Тараса Шевченка [6, 92]. Образ могили в творчості Тараса Шевченка є одним із центральних образів-концептів, який має багато потрактувань [див.: 5, 237]. Проте слід завважити, що такі романтичні образи як могила, сльози, доля, серце, сирота, – є традиційними як для української усної народної творчості, так і для літератури барокової доби.

У роздумах про долю оповідач у текстах Юрія Федьковича розрізняє поняття “серце” і “душа” У бароковому ж письменстві серце постає вмістилищем душі. Неминучість долі змальовано і в поемі “Дезертир”: “А від долі ні за море, / Ні у синє море / Не утечеш, не вкриєшся – / Увезде здогонить, / Як половик пташиночку” [19, 281]. Зображення долі як фатуму все ж не виключає християнського бачення гріха і покари. У творах письменників-романтиків бачимо і міркування про вбивць та самовбивць. Про милість Божу до грішників свідчать слова священика, що ними він намагається розрадити матір самогубці Василя, якого поховали за цвинтарем (оповідання “Люба-згуба”): “Най ваш син, – кажуть панотець, уже на сім світі покуту приймає: може, Господь його за тото на тім світі простить. – А знай, що Господь милосердний простив; бо така вже вам красна та ясна днинка була, як їх ховали! Тото лиш люде лихі, а Господь милосердний добрий: він нам усім батько, погрозиться, а відтак і обернеться, і вже добрий” [18, 29].

Мотив воскресіння з мертвих вживається й у метафоричному переосмисленні в поемі “Новобранчик” [19, 126–135], – віра у воскресіння України переплітається з козацькою долею: “Як отаман з гробу встане, / На козаків свисне; / Як бунчуки залеліють, / А булави блиснуть, / Як поганці в однім

ранці / В болоті утонуть, / а у Львові на церкові / По ляхах задзвонять; / А церковись одцурають / Антихриста з Риму, / Та помолясь Господові / До Єрусалиму / Гарнесенько, вірнесенько / Про долю козачу, / Про руський край, про руський мир…" [19, т. 1, 135].

Низка текстів Юрія Федьковича містить мотиви смерті, швидкоплинності й марності дочасного людського життя, переплетені з зображенням несправедливості людських стосунків у суспільстві. Принагідно можемо згадати Григорія Сковороду з його твором "Всякому городу нрав и права": "Смерте страшна! замашная косо! / Ты не щадиш и царских волосов. / Ты не глядишь, гдѣ мужик, а гдѣ царь, / Все жереш так, как солому пожар" [14, 60]. Автор приміток до віршів Юрія Федьковича говорить про виразну індивідуальну трагічну психологію автора, без якої, за М. Сріблянським, "нема дійсного романтичного настрою" [цит. за: 8, 98].

Хотілося б все ж зауважити, що трагічне світовідчуття було притаманне й авторам інших епох, а не тільки письменникам-романтикам. Кирило Транквіліон-Ставровецький, говорячи: "О злости мира сего и яко гріси єго умножашя паче Содоми", – уподібнює світ бурхливому морю: "От глубини єго смоци и китове на пожреніє душі готови, єретици з бокув, разбойници, демони, засіли пути правошественнии, до живота вічного не допущають. В том моря жеглованнія безвістноє, час смертний в глубину адову: корабль – состарілий гріх, стирник – демон, зверху мрак – невідомость, мольнія убивательная и гром – вирок и декрет он страшливий правосудного бога" [16, 242].

Сюжети окремих балад Юрія Федьковича, Степана Руданського та інших письменників побудовано на метаморфозах, тож героїні не помирають, а перетворюються на дерева, що стають одушевленими істотами. Таке перевтілення поєднується зі змалюванням марності буття, а образ смерті в бароковому й романтичному письменстві перегукується з мотивом смерті-женця. Так у пісні 10-й "Саду Божественних пісень" Григорій Сковорода смерть називає замашною косою. З потойбічним світом пов'язана й поема Юрія Федьковича "Мертвець" [19, 237–250]. Два світи – живих і мертвих поєднано чарами старої ворожки, яка за допомогою дзеркала і свічок викликає мертвого нареченого до Марусі. Розбите дзеркало постає символом смерті, поєднується із образом смерті-весілля. Образ смерті-весілля постає й у творах інших романтиків, зокрема в тексті Івана Вагилевича "Мадей" читаємо: "Некажи рідному сину / Що мя уховали; / Лише мене на вѣсѣлє, / На силу призвали, / З студеноѣ криниченьки / Медом упоѣли, / А під зимну колодоньку, / Спати положили" [3, 76].

Синтез народнопоетичної та літературної традицій надає індивідуальній творчій манері авторів екзотичного колориту. У творах українських письменників першої половини XIX ст. є досить багато традиційних мотивів та образів, пов'язаних із темою смерті, проте здебільшого автори використовують їх у романтичному переосмисленні. Зокрема це барокові мотиви гріха та покари, марності дочасного людського життя, образи душі, сну, серця, вічності, ночі, житейського моря, бурі тощо.

Література

1. Английская лирика первой половины XVII века / [под ред. А. Н. Горбунова]. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 347 с.
2. Барокова поезія Слобожанщини : [антологія / упоряд., передм., прим. та комент. Л. Ушкалова]. – Х. : Акта, 2002. – 524 с.
3. Вагилевич І. Мадей / І. Вагилевич // Русалка Дністрова (Фотокопія з видання 1837 р.) / [вступ. ст. О. І. Білецького]. – К. : Держ. вид-во худ. літ., 1950. – С. 72–76.
4. Величковський І. Твори / І. Величковський ; [вступ. ст. С. І. Маслова, В. П. Колосової, В. І. Крекотня ; підгот. тексту та комент. В. П. Колосової та В. І. Крекотня ; відп. ред. Л. Є Махновець]. – К. : Наукова думка, 1972. – 191 с.
5. Єременко О. В. Літературний образ у силовому полі синкретизму (на матеріалі української прози другої половини XIX – початку XX ст.) / О. Єременко. – К. : Євшанзілля, 2008. – 320 с.
6. Камінчук О. Поетика української романтичної лірики (Проблеми просторової організації поетичного тексту) / О. Камінчук. – К. : ТОВ "ЛДЛ", 1998. – 160 с.
7. Климовський С. О правосудію начальствующих, правдѣ и бодрости их / С. Климовський // Барокова поезія Слобожанщини : [антологія / упоряд., передм., прим. та комент. Л. Ушкалова]. – Х. : Акта, 2002. – С. 96–135.
8. Ковалець Л. Новознайдені вірші Юрія Федьковича / Л. Ковалець // Слово і час. – 2009. – № 8. – С. 97–100.
9. Красильников Р. Л. Танатологические мотивы в художественной литературе : автореф. дис. ... д. филол. н. : 10.01.08 "Теория литературы. Текстология" / Р. Л. Красильников. – Москва, 2011. – 54 с.
10. Криса Б. Мотиви й сюжети в поетиці українського бароко / Б. Криса // Медієвістика. – Одесса : Астропринт, 1998. – Вип. 1. – С. 79–84.
11. Лапко О. А. Релігієсофське осмислення буття людини в поезії Якова Щоголева / О. А. Лапко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2009. – Лютий. – № 3 (166). – Ч. 1. – С. 98–104.
12. Радивиловский А. Огородок Маріи Богородицы / А. Радивиловський. – К. : Кіево-Печерская лавра, 1676. – 1131 с.
13. Рогов А. И. Проблемы славянского барокко / А. И. Рогов // Славянское барокко : историко-культурные проблемы эпохи. – М. : Наука, 1979. – С. 3–12.
14. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / Г. Сковорода ; [за ред. проф. Л. Ушкалова]. – Х. : Майдан, 2010. – 1400 с.
15. Софронова Л. А. Культура сквозь призму поэтики / Л. А. Софронова. – М. : Языки славянских культур, 2006. – 832 с.
16. Транквіліон-Ставровецький К. Уривки з прозових та віршованих творів філософського змісту / К. Транквіліон-Ставровецький // Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI – початок XVIII ст.) : [тексти і дослідження] / [редкол. : В. І. Шинкарук та ін.]. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 207–260.
17. Українська поезія : середина XVII ст. / [упорядн. В. І. Крекотень, М. М. Сулима]. – К. : Наукова думка, 1992. – 680 с.
18. Федькович Ю. А. Твори : [в 2-х т.] / Ю. А. Федькович. – Т. 2 : повісті, оповідання, казки, драматичні твори, листи / [упоряд. М. Ф. Нечиталюк]. – К. : Дніпро, 1984. – 425 с.
19. Федькович Ю. А. Твори : [в 2-х т.] / Ю. А. Федькович. – Т. 1 : поезії / [упоряд., передм. і приміт М. Ф. Нечиталюк]. – К. : Дніпро, 1984. – 462 с.
20. Франко І. Карпаторуська література XVII–XVIII віків / І. Франко // Твори : [в 20-ти т.]. – Т. 16 : літературно-критичні статті. – К. : Державне вид-во художньої літератури, 1955. – С. 311–331.

21. Цігенаус А. Есхатологія : майбутнє створеного в Бозі / А. Цігенаус ; [пер. з нім. О. Сметанін, В. Грицюк]. – Львів : Свічадо, 2006. – 352 с.
22. Чижевський Д. Поза межами краси (До естетики барокової літератури) / Д. Чижевський. – Нью-Йорк : Українсько-американське видавниче товариство, 1952. – 22 с.
23. Щоголів Я. На згадування Климовського / Я. Щоголів // Українські поети-романтики : поетичні твори / [упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука ; вступ ст. М. Т. Яценка ; ред. тому М. Т. Яценко]. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 322.

Анотація

У статті розглядається творчість романтиків, зокрема,тарнсформація мотиву смерті. Ця тема є традиційною в українській літературі. В барокову епоху з темою смерті пов'язували низку мотивів та образів: мотив гріха та покари, дочасності і марності людського життя, образи душі, сну, серця, вічності, житейського моря, бурі тощо. У творах Юрія Федьковича є багато традиційних мотивів та образів, пов'язаних з темою смерті, проте здебільшого використаних у романтичному переосмисленні.

Ключові слова: тема смерті, романтизм, гріх, кохання.

Аннотация

В статье рассматривается творчество романтиков, в частности, тема смерти. Мотив смерти является традиционным в украинской литературе. В барочную эпоху с темой смерти связывали ряд мотивов и образов: мотив греха и расплаты, бренности и скоротечности человеческой жизни, образы души, сна, сердца, вечности, житейского моря, бури и т.п. В произведениях Юрия Федьковича присутствуют многие традиционные мотивы и образы, связанные с темой смерти, переосмысленные автором в романтическом контексте.

Ключевые слова: тема смерти, романтизм, грех, любовь.

Summary

In the article Juriy Fedkovich's creativity, in particular, a theme of death is considered. This theme is traditional for the Ukrainian literature. During a baroque epoch with a theme of death connected a number of motives and images: motives of a sin and punishment, perishable nature and illusoriness of a human life, images of soul, a dream, heart, eternity, the everyday sea, a storm. In Juriy Fedkovich's works traditional motives and the images interconnected with a theme of death, but rethought in a romantic key are used many.

Keywords: Juriy Fedkovich, Romantic poetry, tradition.

УДК 821.161.2–1:801.81 (Я. Щоголів)

Регуш Ю. С.,
асистент,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ ТА ОБРАЗИ В ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ ЯКОВА ЩОГОЛЕВА

Усна народна творчість містить у собі уявлення, погляди на життя, його ідеали та вірування, які формувалися протягом усього існування народу. Народна творчість завжди була джерелом для літературних творів різних часів, але найбільше зв'язок літератури та фольклору проявився в добу романтизму. Визначною рисою романтиків був інтерес до фольклору, якому відводилося